

Η Φιλιά στα πρώτα στάδια της ανεξαρτησίας

*Του Κώστα Αλουπού
τότε Κοινοτάρχη Φιλιάς*

Με την ανεξαρτησία της Κύπρου και την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας διορίστηκα από τον τότε Υπουργό Εσωτερικών Πολύκαρπο Γιωρκάτζη στη θέση του κοινοτάρχη Φιλιάς. Μέχρι τότε, πρόεδρος της κοινότητας ήταν ο Κλεάνθης Αντώνη, ο οποίος υπηρέτησε τη θέση αυτή από το 1941. Ως μέλη του κοινοτικού συμβουλίου είχα τους Πέτρο Πανάου, Χατζηγιωργαλλή Χατζηκωστή, Γιαννακό Χατζησπύρου και Χαράλαμπο Αλουπό.

Την εποχή εκείνη, λόγω της μεγάλης αλλαγής που είχε συμβεί, της μετάβασης δηλαδή από την αποικιοκρατία στην ανεξαρτησία, επικρατούσε μεγάλη ευφορία και αισιοδοξία για το μέλλον, αλλά και δίψα για την εκτέλεση προοδευτικών έργων, τα οποία θα ανακούφιζαν και θα διευκόλυναν τους ταλαιπωρημένους μέχρι τότε αγρότες και θα τους οδηγούσαν στην πρόοδο και την ευημερία. Ως κοινοτικό συμβούλιο, σε συνεργασία και με τους συγχωριανούς, εντοπίσαμε και αξιολογήσαμε τα σημαντικότερα προβλήματα που απασχολούσαν την κοινότητα και θέσαμε ως προτεραιότητά μας την άμεση επίλυσή τους. Τέτοια προβλήματα ήταν εκείνο της ύδρευσης, της άρδευσης, της ηλεκτροδότησης, της παροχής τηλεφωνικής γραμμής και της ασφαλτόστρωσης των δρόμων του χωριού.

Αναφέρεται ότι μέσα στο χωριό υπήρχε μόνο μια βρύση, η γνωστή σε όλους μας «φουντάνα», η οποία προμήθευε με πόσιμο νερό ολόκληρο το χωριό. Η βρύση αυτή βρισκόταν στο κέντρο περίπου του χωριού σε μικρή απόσταση από την πλατεία, πλησίον των οικιών της Χατζιανάστας και του Νικόλα του Συρκανοχωρίτη, και το νερό της έρεε ασταμάτητα από φυσική πηγή. Όλο το χωριό από τη μια άκρη στην άλλη, με πολλούς κόπους και ταλαιπωρίες και μη έχοντας άλλη επιλογή, κουβαλούσε με τους τενεκέδες νερό από τη μοναδική βρύση για τις οικιακές του ανάγκες, καθώς και για τις ανάγκες των ζώων του. Μέχρι ακόμη και οι μαθητές του δημοτικού σχολείου, το οποίο βρισκόταν στη δυτική άκρη του χωριού σε απόσταση περίπου 500 μέτρων από τη βρύση, αναγκάζονταν, μετά από οδηγίες των δασκάλων τους, να μεταφέρουν νερό μέσα σε τενεκέδες και να το αποθηκεύουν στο σχολείο για τις καθημερινές ανάγκες τους, αλλά και για το πότισμα του σχολικού κήπου.

Η θέση της παραδοσιακής φουντάνας

Η νέα φουντάνα στην πλατεία του χωριού

Κάτω λοιπόν από αυτά τα δεδομένα και τις συνθήκες που δυσκόλευαν αφάνταστα τη διαβίωση των συγχωριανών μας, ως κοινοτικό συμβούλιο αμέσως με το διορισμό μας θέσαμε ως πρώτη προτεραιότητα την επίλυση του υδρευτικού προβλήματος του χωριού. Αρχικά, μας προτάθηκε από την Κυβέρνηση η προμήθεια και διακλάδωση πόσιμου νερού με το σύστημα της εγκατάστασης βρύσης (φουντάνας) σε 7 κύρια σημεία του χωριού. Τα 7 σημεία που είχαν επιλεγεί ήταν η πλατεία του χωριού, το δημοτικό σχολείο, η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, η έξοδος προς την Αυλώνα, η διασταύρωση πλησίον της κατοικίας του Γεώργιου Τσιελεπή, η γειτονιά του Κώστα Σώα και το Βασιλικό.

Η πρόταση αυτή εξετάστηκε σε παγκοινοτική συγκέντρωση και απορρίφθηκε αφού κρίθηκε ως μη επαρκής και ικανοποιητική, για το λόγο ότι δεν θα επίλυε το πρόβλημα ριζικά και με τρόπο που θα απάλλασσε τον κόσμο από την ταλαιπωρία. Μετά από εισήγηση του κοινοτικού συμβουλίου και ψηφοφορία των κατοίκων που παρευρέθηκαν στην παγκοινοτική συγκέντρωση, αποφασίστηκε κατά πλειοψηφία να ζητηθεί η κατοίκων παροχή πόσιμου νερού. Η απόφαση της παγκοινοτικής υποβλήθηκε από το κοινοτικό συμβούλιο προς τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες μετά από εξέταση ενέκριναν το αίτημα και άρχισε χωρίς καθυστέρηση η υλοποίηση του έργου, με αποτέλεσμα μέσα στο 1960 όλα τα νοικοκυρά να διαθέτουν πόσιμο νερό. Επιπρόσθετα με την κατοίκων παροχή πόσιμου νερού, εφοδιάστηκαν με βρύσες (φουντάνες) 3 κύρια σημεία του χωριού, ήτοι η πλατεία του χωριού, η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου και το Βασιλικό.

Πριν από την ανεξαρτησία ήταν ελάχιστες οι κοινότητες που διέθεταν ηλεκτρικό ρεύμα και τηλεφωνικές γραμμές. Από νωρίς εντοπίσαμε ότι η απουσία ηλεκτρισμού και τηλεφώνου αποτελούσαν ανασταλτικούς παράγοντες για την πρόοδο και την ευημερία της κοινότητας. Για το λόγο αυτό, ως κοινοτικό συμβούλιο προβήκαμε σε όλα τα ενδεικνυόμενα διαβήματα και παραστάσεις προς τις αρμόδιες αρχές για την επίλυση των προβλημάτων αυτών. Ως αποτέλεσμα των ενεργειών μας, ολόκληρο το χωριό, σπίτια, δρόμοι και πλατείες, βρέθηκε το 1961 να είναι πλήρως ηλεκτροδοτημένο και το 1962 να διαθέτει τηλεφωνικό θάλαμο, ο οποίος ήταν τοποθετημένος στη βεράντα του καφενείου του Γιακουμή, στην πλατεία του χωριού, που ήταν το κεντρικότερο σημείο για να εξυπηρετεί όλους τους συγχωριανούς.

Η φουντάνα του Βασιλικού

Ο τηλεφωνικός θάλαμος του χωριού

Η Φιλιά ήταν κατεξοχήν γεωργική κοινότητα αφού πέραν του 80% των κατοίκων ασχολούνταν με τη γεωργία. Τα κυριότερα προϊόντα που παρήγαν ήταν πατάτες, καρότα,

παντζάρια, αγκινάρες, λαχανικά, σιτηρά, πεπονοειδή, ελιές, εσπεριδοειδή και παλαιότερα βαμβάκι, σιγάμι, αρτυσιά, λινάρι κ.τ.λ.. Οι κάτοικοι ασχολούνταν σε λιγότερο βαθμό με την κτηνοτροφία και πτηνοτροφία, όμως η σταδιακή ανάπτυξή τους κατά τα τελευταία χρόνια πριν από το 1974 επέβαλε την ανάγκη για τη δημιουργία κατάλληλου σφαγείου.

Παλαιότερα και μέχρι τα χρόνια της ανεξαρτησίας η άρδευση της γης του χωριού στηριζόταν αποκλειστικά στα τρεχούμενα νερά που έρεαν άφθονα και ασταμάτητα από φυσικές πηγές. Χωρίς υπερβολή, υπολογίζεται ότι υπήρχαν στην περιοχή πέραν των 30 τέτοιων πηγών, όπως για παράδειγμα ο Τζιοίλικας, το Τσιουβλίτζι, η Κουτσάτζιενη, η Περβόλα, η Καννούρα, ο Δράκος, το Βασιλικό και πολλές άλλες. Τα νερά αυτά όπως έρεαν από τις φυσικές τους πηγές αποθηκεύονταν σε δεξαμενές και στη συνέχεια διοχετεύονταν μέσω αυλακιών στα χωράφια. Επίσης μια μεγάλη έκταση γης αρδευόταν από τον ποταμό Οβγό, ο οποίος διασχίζει την πεδιάδα του χωριού και παλαιότερα έρεε ασταμάτητα, ακόμη και κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Το νερό όμως του Οβγού ήταν υφάλμυρο και ακατάλληλο για πολλές από τις καλλιέργειες και για το λόγο αυτό χρησιμοποιούταν μόνο για την άρδευση ειδικών καλλιεργειών, όπως αγκινάρες, παντζάρια, βαμβάκι κ.τ.λ..

Με την πάροδο του χρόνου, λόγω της παρατεταμένης ανομβρίας από τη μια και από την άλλη λόγω της ανόρυξης πολλών διατρήσεων στη γύρω περιοχή, ο φυσικός αυτός πλούτος του χωριού άρχισε σταδιακά να στερεύει. Μέχρι το 1960 οι περισσότερες από τις φυσικές πηγές στέρεψαν, ενώ 10 περίπου από αυτές συνέχιζαν να ρέουν, όμως σε πολύ μικρότερες ποσότητες, με αποτέλεσμα οι γεωργοί να αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα άρδευσης της γης τους.

Η δεξαμενή του χωριού

Ο ποταμός Οβγός

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, οι κάτοικοι άρχισαν να προβληματίζονται για την εξεύρεση εναλλακτικών λύσεων, με αποτέλεσμα να στραφούν τελικά στην ανόρυξη γεωτρήσεων. Ως πρώτο βήμα, δημιούργησαν ένα Αρδευτικό Σύνδεσμο και προχώρησαν στην ανόρυξη γεώτρησης στο νότιο άκρο του χωριού, στο τέρμα του ανήφορου του δρόμου που οδηγεί στο γειτονικό χωριό Αυλώνα. Το νερό από τη γεώτρηση αυτή διοχετευόταν στη λεγόμενη δεξαμενή του χωριού που βρίσκεται πλησίον και βορειοανατολικά της πλατείας, εκεί ακριβώς όπου κατάληγαν και τα νερά από τη φυσική πηγή της φουντάνας και του λαουμιού. Μέσω της δεξαμενής αυτής αρδευόταν μια μεγάλη και εύφορη περιοχή στα βόρεια του χωριού.

Το 1962, μετά από απόφαση του κοινοτικού συμβουλίου, υποβλήθηκε στο Υπουργείο Γεωργίας αίτημα για να επιτρέψει την ανόρυξη γεώτρησης για την κάλυψη των αρδευτικών αναγκών της ανατολικής περιοχής του χωριού. Μετά την έγκριση του αιτήματος, ακολούθησε συνέλευση των ιδιοκτητών της γης που βρισκόταν στην υπό κάλυψη περιοχή, κατά την οποία λήφθηκε απόφαση για τη σύσταση Αρδευτικού Τμήματος και ταυτόχρονα εκλέγηκε η πενταμελής επιτροπή του με Πρόεδρο τον εκάστοτε κοινοτάρχη. Ακολούθησε η επιτυχής ανόρυξη 2 γεωτρήσεων νοτιοανατολικά του χωριού στην τοποθεσία «καυκάλλα» και το 1963 άρχισαν οι εργασίες διασωλήνωσης με πρόγραμμα το δίκτυο άρδευσης να καλύψει την ανατολική περιοχή του χωριού. Η περιοχή αυτή περιλαμβάνει τα χωράφια στις τοποθεσίες Τζιοίλικας, Πολιοχάνοτα, Παλιόμυλος, Σύρματα και Τσιουβλίτζι, με νότια σύνορα το δρόμο Φιλιάς-Λευκωσίας και βόρεια τον ποταμό Οβγό. Αξίζει να σημειωθεί ότι το νέο αρδευτικό έργο κάλυψε μια περιοχή 500 περίπου στρεμμάτων.

Άλλα αναπτυξιακά έργα που έγιναν στο χωριό κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων της ανεξαρτησίας, τα οποία συνέβαλαν αποφασιστικά στην πρόοδο και την ευημερία των κατοίκων, ήταν η ασφαλτόστρωση όλων σχεδόν των δρόμων εντός του χωριού και η δημιουργία αρκετών αγροτικών δρόμων για εξυπηρέτηση των γεωργών. Μεγάλης επίσης σημασίας για ολόκληρη την ευρύτερη περιοχή ήταν η ασφαλτόστρωση του δρόμου Μόρφου-Γερολάκκου, καθώς και η δημιουργία του Φράγματος Μάσαρη για σκοπούς εμπλουτισμού των υπογείων υδάτων, δύο αξιόλογα έργα που υλοποιήθηκαν με τη συνεργασία των κοινοτήτων της περιοχής, ήτοι Φιλιάς, Μάσαρη, Κυράς, Κατωκοπιάς και Αργακίου.

Δύο άλλα σημαντικά έργα που υλοποιήθηκαν αμέσως μετά και κατά τη διάρκεια της πρώτης δεκαετίας της ανεξαρτησίας της Κύπρου και σημάδεψαν θετικά την καθημερινή ζωή στο χωριό ήταν η ανέγερση του νέου οικήματος του Θ.Ο.Ι. Φιλιάς και κάπως αργότερα του νέου δημοτικού σχολείου. Παλαιότερα το Θ.Ο.Ι. Φιλιάς στεγαζόταν σε παλιό υποστατικό δίπλα από το καφενείο της εκκλησίας στην πλατεία του χωριού, στον ίδιο ακριβώς χώρο που κτίστηκε το νέο οίκημα. Με την πάροδο του χρόνου δημιουργήθηκε η ανάγκη νέου σύγχρονου οικήματος που να μπορεί να εξυπηρετεί καλύτερα τις ανάγκες του σωματείου. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ανέγερση νέου οικήματος αποτελούσε απόφαση ολόκληρης της κοινότητας, η οποία εθελοντικά και με προθυμία εργάστηκε σύσσωμη και έτσι μέσα σε μικρό σχετικά χρονικό διάστημα το όλο έργο είχε ήδη αποπερατωθεί.

Τα εγκαίνια τελέστηκαν τον Αύγουστο του 1962, ενώ το οίκημα άρχισε να λειτουργεί έξι περίπου μήνες προηγουμένως. Το νέο οίκημα, εκτός από το Θ.Ο.Ι., συστέγασε επίσης την ΑΤΕ – ΠΕΚ και τη Σ.Ε.Κ., γι' αυτό στην προμετωπίδα του αναγραφόταν η γενική επιγραφή «Εθνικόφρονα Σωματεία Φιλιάς». Στην κοινότητα λειτουργούσε επίσης η ΟΧΕΝ (Ορθόδοξος Χριστιανική Ένωση Νεανίδων) που ιδρύθηκε κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. και πρόσφερε πολύτιμες υπηρεσίες στον αγώνα. Όμως η ΟΧΕΝ στεγαζόταν σε ξεχωριστό οίκημα κοντά στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, ιδιοκτησία της εκκλησίας.

Το Θ.Ο.Ι. Φιλιάς ιδρύθηκε το 1952 και έχει να επιδείξει από τότε πλούσια δραστηριότητα τόσο στο χωριό, όσο και στην προσφυγιά μετά την εισβολή του 1974. Μετά τα γεγονότα του 1974, όπως ήταν φυσικό, ανέστειλε για κάποιο χρονικό διάστημα τη δράση του, όμως σύντομα επαναδραστηριοποιήθηκε και συνέχισε την αποστολή του με θρησκευτικές, εθνικές, πολιτιστικές και κοινωνικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες κρατώντας ενωμένους τους συγχωριανούς και αναμμένη τη λαμπάδα της επιστροφής στο αγαπημένο μας χωριό.

Το νέο οίκημα του Θ.Ο.Ι. Φιλιάς (δεξιά)

Το νέο δημοτικό σχολείο Φιλιάς

Με την έναρξη της επίσημης εκπαίδευσης στο χωριό, ως πρώτο σχολείο χρησιμοποιήθηκε κτίριο δίπλα από την εκκλησία του Αγ. Γεωργίου, ιδιοκτησία της εκκλησίας. Αργότερα κτίστηκε το νέο σχολείο έξω και προς τα δυτικά του χωριού, στην καυκάλλα και προς την κατεύθυνση του γειτονικού χωριού Μάσαρη. Το κτίριο αυτό αποτελείται από 2 μεγάλα δωμάτια, από τα οποία το δυτικό στέγαζε τους μαθητές της πρώτης, της πέμπτης και της έκτης τάξης και το ανατολικό τους μαθητές της δευτέρας, της τρίτης και της τετάρτης τάξης. Με τη λειτουργία του σχολείου αυτού, το παλαιό κτίριο δίπλα από την εκκλησία μετατράπηκε σε κατοικία για τους δασκάλους.

Μετά την ανεξαρτησία της Κύπρου και με βάση τα νέα δεδομένα που είχαν δημιουργηθεί ως αποτέλεσμα της ραγδαίας ανάπτυξης σε όλους τους τομείς, προέκυψε η ανάγκη δημιουργίας νέου σύγχρονου δημοτικού σχολείου στην κοινότητα, το οποίο να εξυπηρετεί καλύτερα τις ανάγκες των μαθητών και των δασκάλων. Έτσι, μετά από σχετικό αίτημα του κοινοτικού συμβουλίου, εξασφαλίστηκε η σχετική έγκριση του Υπουργείου Παιδείας και άρχισαν αμέσως οι εργασίες ανέγερσης νέου σχολείου στην ίδια περιοχή και δίπλα από το υφιστάμενο. Οι εργασίες ανέγερσης του νέου σχολείου ξεκίνησαν το 1968-1969 και το σχολείο άρχισε τη λειτουργία του το 1971. Τα εγκαίνια τελέστηκαν το 1972 μέσα σε πανηγυρική ατμόσφαιρα και το νέο αυτό σχολείο, μαζί με το προηγούμενο που συνέχισε να λειτουργεί ως βοηθητικό, φιλοξένησαν τα φιλιωτόπουλα μέχρι την τουρκική εισβολή του 1974 που είχε ως αποτέλεσμα την προσφυγοποίηση όλων των κατοίκων της Φιλιάς. Κατά το σχολικό έτος 1973-1974, το έτος δηλαδή πριν από την τουρκική εισβολή, φοιτούσαν στο δημοτικό σχολείο Φιλιάς συνολικά 186 παιδιά, 83 μαθητές και 103 μαθήτριες και δίδασκαν σ' αυτό συνολικά 8 άτομα, 5 δάσκαλοι και 1 δασκάλα.

Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η τουρκική εισβολή του 1974 και η προσφυγιά που ακολούθησε και συνεχίζεται μέχρι σήμερα ανέκοψαν την ολοένα και αυξανόμενη πρόοδο και ευημερία των κατοίκων της Φιλιάς, όμως είμαστε σίγουροι ότι δεν είναι μακριά η μέρα που ελεύθεροι πια θα επιστρέψουμε για να ξανακτίσουμε το χωριό μας και να συνεχίσουμε την πρόοδο και την ανάπτυξή του, όπως πράξαμε και τότε.